

JUHANI SARSILA

Juslenius menettää pronssisen mitalin

Juhani Sarsila kommentoi Tuija Laineen kirjoittamaa arvostelua Daniel Jusleniuksen ja hänen yhteisjulkaisustaan *Suomen onnettomuus. De miseriis Fennorum* (HAik 4/2006).

■ Tuija Laine tarkastelee (4 / 2006) Daniel Jusleniuksen (1676–1752) ja minun yhteisjulkaisua (*Suomen onnettomuus. De miseriis Fennorum* [1715]. Tampere 2004. 172 s.). Esitän muutaman huomion tiimimme puolesta. Laine on suopea Jusleniukselle, vaikka moderni aika karsastaa tämän retoriikkaa. Se ei täytä tieteen ”objektiivisia” vaatimuksia. Sitä paitsi moinen retoriikka tai kaunopuheisuus ei ole ”in” edes tieteen ulkopuolella, sanataiteessa. Laine lukee *Suomen onnettomuudesta* barokkista ”liioitella, tekstuaalisia yliheittoja ja vahvaa dramatiikkaa ja visualisointia”.

Elämän maku on sitäkin vahvempi Danielin teksteissä. Hän tarkoitti ne myös ääneen luettaviksi. Niistä kuuluu veren tahti. Varsinkin teoksissaan (*Aboa vetus et nova*, 1700, ja *Vindiciae Fennorum*, 1703) suomalaisuuden silloin nuori isä siunaili ja vaati maanmiehiään osoittamaan kansallisia hyveitä, korkeita siveellisiä arvoja: hurskautta, vieraanvaraisuutta, sotaurheutta ja sisukkuutta. Arvokysymykset ovat *retoriikan* ominta aluetta. Samaa on tuskin voinut sanoa *tieteestä*, vaikkapa historiatieteestä, jolle ’hyve’ on ollut arvoarvostelma ja siten kauhistus. Ciceron tavoin Juslenius katsoi totuuden vaativan retoriikkaa. Retoriikkaa ei sovi haukkua maanrakoon sillä perusteella, että valhe yhtenäen löytää sille käyttöä (kun poliittinen valta aina valjastaa käyttöönsä kaikki eksaktin luonnontieteen sovellukset).

Laine arvelee, että olisin pyrkinyt kirjoittamaan oman osuuteni Jusleniuksen (ja siis Ciceron) tyyli- ja retoriikan mukaan. En ole ta-

voitellut stilististä yhdenmukaisuutta, mutta ei haittaa, jos nopea lukija samastaa Jusleniuksen ja minut. Koetin saada tekstiin ”virtaa”. Retorisessa esityksessä tulee näkyä myös *särmää*. Olen tosiaan käyttänyt sellaisia ”pakinamaisia” ilmauksia kuin ”sooloilu” ja ”tuli turpiin”. Ne eivät riittäne puodottamaan *Suomen onnettomuuden* johdantoa sen kummemmin kuin epilogia pakinan paariaan. Toki ymmärrän, jos Laine katsoo, ettei näissä asioissa saa kirjoittaa ”liian” eloisesti. Muutoin mielikuvitus ei ole historian tuloksinna niinkään synty kuin resurssi, sikäli kuin se ei siivitä vallattomuuksiin. Tekstin pitäisi olla täyttä asiaa.

Merkkimiesten nimiasuista näyn saaneen moitteita. Harkitsin silti tarkoin kutakin tapusta. Täysi yhdenmukaisuus olisi ollut mahdoton tehtävä. Juhana Gezelius oli fennofiili, suomalaistetun nimensä väärti eikä tekstuaalinen *lapsus*. Sitä vastoin useat Johannekset ovat pysyneet raamatullisesti ja kansainvälisesti Johanneksina (muuttumatta Janneiksi, Janeiksi, Joneiksi tai Jusseiksi). Samoin olen pitänyt Danielin jotakin poikkeusta lukuun ottamatta Danielina. Daniel assosioituu paremmin Raamattuun kuin Taneli. Ja Daniel pakeni kahdesti *Ruotsiin*. Hänen tulinen suomalainen nationalisminsa uupui kesyksi patriotismiksi. Ruotsi kesytti fennileijona Jusleniuksen.

Arvostelijani väittää kiusaantuneena itsensä ja ehkä presidentin puolesta, että minä jakelen kalliita ”Pro Finlandia -mitaleita milloin kenellekin [sic!] 1700-luvun suomenmieliselle vaikuttajalle”. Väärin! En minä niin avokätinen ole ollut. Koska minun silti voi väittää ylittäneen valtuuteni, peruutan heti Danielille postuumisti (2004) antamani pronssisen mitalin. Iloa kesti melkein kolme vuotta.

Laine olisi pitänyt parempana tekstini- meä *Suomalaisten onnettomuus* (ellei peräti *Suomalaisten onnettomuuksista*). Latinan monikko *Fenni* ei silti aina automaattisesti käänny vain ’suomalaisiksi’ vaan se voi usein tarkoittaa myös maata. Muistuttaisin eritasaisten patrioiden (*patria, patriae*) saamasta intomielisestä korostuksesta 1600- ja 1700 -luvun Pohjolassa. Latina ja myös kreikka ovat erilaisia kieliä kuin suomi.

Suomen onnettomuus oli faktuaalisesti Suomen eikä vain suomalaisten onnettomuus. Myös eufonia sekä säästön periaate puhuvat *Suomen onnettomuuden* puolesta.

Selvästi Laine väheksyy sitä vähää, minkä kirkkohistoriasta esitin. Olisin syöttänyt harhaanjohtavaa tietoa, ikään kuin en muistaisi, että Juslenius armotta demonisoi *Suomen onnettomuudessa* kreikanuskoisten pyhimykset. Vastapainoksi hän ylisti maasta tai vaihtoi Ruotsin ”sankarikuningasta”, Kaarle XII:tta, niin kuin tämä olisi ollut Pohjolan Pyhä Yrjö. En katso yhtään sotkeneeni Laineen poimimia konsepteja (rationalismi ja ateismi sekä pietismi ja mystiikka). En ole väittänyt pietismää ja mystiikkaa yhteismittaisiksi. Daniel Juslenius oppi oman har-

haretkensä jälkeen vihaamaan katkerasti rationalismia. Hän oli elämänsä loppuvuodet vain Lutherin mies, sitten kun hän murtuneena tunnusti 1747, että ”joutava” latina ja retoriikka olivat pilanneet hänen parhaat vuotensa.

Suomen onnettomuuden (2004) lopussa lukee Kari Tarkiaisen (1990) Daniel Jusleniuksesta ruotsiksi lausuma huipennus suomen lisäksi saksan kielellä (H. Engel):

”Er wurde in der Kirche von Asaka nabe bei der Kanzel beerdigt, aber weil die Kirche inzwischen völlig zerstört worden ist, ist es unmöglich zu erfahren, wo genau die Überreste des Freundes Finnlands in der schwedischen Erde ruhen.” ■